

men lynhurtigt afvises. Begreber som ære, som offentligt-privat, som er så vigtige for diskussionen af kvinder i kilder, der fortæller om det politiske liv, bliver nævnt med henvisning til tidlige feministiske antropologiske undersøgelser (som feministiske middelalderhistorikere i årevis har brugt og forfinet) uden en diskussion af, hvad de betyder i denne sammenhæng.

Givet Bagges hidtidige arbejde er det en dybt frustrerende artikel, der hverken diskuterer kildens brug i kvinders historie eller tager teorier alvorlige (p. 25 udtrykkes en manglende tro på en teori in casu patriarkatsteorien – man tror da ikke på en teori; man anvender den, for at se om den duer til at få nye aspekter frem af en kilde?). Det er ikke just, hvad nordiske kvindehistorie har brug for på dette tidspunkt. Heldigvis giver de ovenfor nævnte artikler mere håb for fremtiden.

Grethe Jacobsen

Niels Lund: *de hærger og de brænder. Danmark og England i vikingetiden.* (Gyldendal, 1993). 212 s., 268 kr.

I 1967 skrev Niels Lund en fortræffelig lille bog *De danske vikinger i England. Røvere og bønder*. Lige siden har han været dybt engageret i de historiske problemstillinger omkring vikingerne i England, og han er i dag uden sammenligning landets bedste kender heraf. Samtidig har han indsigt i og interesse for stednavneforskningens og numismatikens problemer og resultater.

Det er alt blevet udnyttet i hans nye bog – 25 år efter den første. Den har tre hovedafsnit: Det niende år hundrede; Danelagen i det tiende århundrede; Englands anden vikingetid. Der er i alt 13 kapitler. De rummer 57 illustrationer (fortrinsvis kort, mønter og runesten). Dertil kommer fire siders god litteraturvejledning og et nyttigt register, der om-

fatter stednavne og personnavne samt enkelte emner.

Vi har fået en velskrevet, tiltalende og pænt produceret bog, der giver en fin up-to-date fremstilling af også den aktive engelske historieforskning omkring de danske vikingers plyndringer og erobringer af store dele af England fra omkring år 800; af det officielle Englands reaktion herpå; af den gradvise engelske generobring og samling af landet i 900-årene; af de fornyede danske angreb og erobringen af hele England omkring år 1000 og konsolideringen af magten her under Knud den Store; og af de sene togter efter normanneren Vilhelms erobring af landet i 1066, incl. Knud den Helliges stort planlagte men aldrig gennemførte togt i 1085.

De danske aktiviteter i England er således fulgt godt til dørs, og bogen igennem er der citater, fortrinsvis velvalgte citater fra datiden som er med til at levendegøre teksten, men også nogle fra moderne forskere, som der diskuteres med. For universitetshistorikeren kan ikke nære sig for polemik. Den træder kraftigst frem i et 5-siders kapitel »Gorm den Gamle og Danelagen«, hvor et par vidtløftige teorier af Kai Hørby og Erik Kroman afvises. Men dem var der næppe nogen der troede på alligevel, så hvad skal det kapitel i bogen? Der er så mange teorier om vikingetiden; det må være nok at diskutere dem med substans.

Et af de store spørgsmål, der har optaget Niels Lund siden Peter Sawyers kontroversielle bog *The Age of the Vikings* udkom i 1962, er vikingehærenes størrelse og antallet af danske (skandinaviske) bosættere i England, bestående af erobringshæren samt eventuelt af senere tilflyttere fra Skandinavien. Tidligere var de anslåede tal utvivlsomt tit vildt overdrevet; Sawyer underdrev formentlig; og Niels Lund vier et kapitel (»Bosættelsen«, s. 78-94) til emnet, for-

trinsvis ud fra en diskussion af stednavne. Men først s. 122 gives et konkret eksempel på, hvordan vikingers erhvervelse af jord kunne foregå i erobringssfasen, nemlig ved overtagelse og opsplitning af store godssamlinger, i nævnte tilfælde fra St. Cuthbert's kloster. Et gammelt argument for mange bosættere: de mange frie bønder i dele af England (de blev opfattet som danske) er som påpeget af Lund stort set ude af debatten i dag. Et andet argument for mange bosættere var og er det meget store antal nordiske stednavne i Danelagen. Her går Lund ind i de intrikate tolkningsproblemer omkring stednavne, herunder hvornår de opstod (de kan være resultat af en meget langvarig proces), og hvilke der i virkeligheden er nordiske (der sættes f.eks. spørgsmålstegn ved efterleddet – *thorpe*). De massive sproglige spor af dansk i engelsk klares til slut på nogle linjer med henvisning til stednavneproblemerne, og det nævnes ikke, at der foruden låneord også er grammatiske lån.

Nogen egentlig konklusion gives ikke. Troværdige talopgivelser for hæren mangler, men den menes højst at kunne tælles i nogle tusinde, ikke i mange titusinde (jfr. s. 45-50). Her er Lund i overensstemmelse med den for tiden herskende mening. I modsætning til mange mener han imidlertid ikke at kunne regne med en sekundær indvandring: nye skandinaver som drog over havet og bosatte sig i de erobrede områder. En sådan sekundær indvandring forekommer umiddelbart at kunne være en ret naturlig følge af magtovertagelserne i store dele af England og kan passe godt med de mange stednavne. Og hvis hærene faktisk kun bestod af »højst nogle tusinde« – så taler ikke mindst de massive sproglige spor ifølge manges mening stærkt for en betydelig sekundær immigration (jfr. f.eks. T. Kisbye: *Vikingerne i England – sproglige*

spor, 1982). »Nogle tusinde« vikinger ville efter anmelderens mening næppe heller kunne fastholde de vidtstrakte erobrede landområder ret længe. Lund giver her nogle interessante tal for modstanderne, nemlig for bemanningen af Alfred den Stores borge, der blev bygget til værn af Wessex mod vikinger, efter at disse (hæren) havde erobret og bosat sig i de tre øvrige kongeriger. Blot for én borg kunne besætningen løbe op i 2400 mand (andre var betydelig mindre). Hele Alfreds borgprogram forudsatte, at godt 27.000 mand kunne anbringes i garnison (s. 63). Det må dog have forudsat en talstærk fjende.

Adskillige andre spørgsmål diskuteres, herunder den egentlige ledelse af 800-årenes vikingetogter: var disse normalt ledet af fordrevne tronprætendenter og andre som var i unåde hjemme, eller var det lige modsat således, at den regerende konge tit stod bag? Begge muligheder synes ialtfald at være brugt.

Ud over diskussionerne får man megen konkret og veldokumenteret viden fra bogen, og der er regulært fornøjelige passager. F.eks. Roberta Frank's påvisning af, at den gode gamle historie om vikingernes grusomme ritual, at »riste ørn« på ryggen af en fjende, bl.a. på York-kongen Ælla, beror på en misforståelse af det oldnordiske litterære udtryk »at give ørnene føde«, som blot betyder at dræbe.

Men der er også meget, som ikke behandles, og som man ifølge undertitlen kunne forvente at læse om. F.eks. var danskerne ikke de eneste skandinaver i England; nordmændene spillede også en vigtig rolle flere steder, men de nævnes knap. Der er også kun lidt om den engelske påvirkning af Danmark i Svend Tveskægs og i Knud den Stores og Hardeknuds tid. Bogens vægt ligger markant i England.

Og hvor er arkæologien blevet af? Lund er jo ikke uvidende om, at der er

sket meget på dette felt. Der findes også adskillige moderne sammenfatninger med de arkæologiske resultater. Nogle værker er endda omtalt i litteraturvejledningen (dog ikke R. Hall's nyttige lille bog *Viking Age Archaeology in Britain and Ireland*, 1990). Med dyb forundring opdager man imidlertid, at arkæologien savnes næsten totalt i teksten. Der fortælles en smule om de særdeles spændende udgravningsresultater fra vikingernes befæstede vinterlejr i Repton 873/74, hvor flere hundrede af dem tilsyneladende døde af en epidemi. Men Repton bruges mest som argumentation for, at hæren ikke var så stor endda. Det stof kunne være udnyttet meget bedre! De bekendte udgravninger af vikingetidens York er slet ikke behandlet. Lincolnudgravningerne og vikingernes/skandinavernes betydning for byers og handelens udvikling er end ikke nævnt. Og der er ikke så meget som et billede af den anglo-skandinaviske stensulptur (især kors og husformede gravsten, »hogbacks«), som er så udbredt i Nordengland, og som repræsenterer den helt nye kunst med verdslige opdragsgivere, der opstod efter skandinavernes magtovertagelse. Til gengæld påstår Lund (s. 100), at »vort bedste kildemateriale til de indre forhold i Danelagen i denne periode (dvs. tiden fra bosættelserne i 870'erne og 80'erne til ind i næste århundrede) er atter mønterne«. Heri er anmelderen ganske uenig: byudgravningerne og stensulpturen siger ganske meget, også om integrationen mellem englændere og de nyankomne samt om disses overgang til kristendommen – langt mere end de enkeltmønter, som Lund gennemgår. Heller ikke sølvskattene med mønter og andet nedlagt i England i de urolige tider i 800- og begyndelsen af 900-årene får omtale, bortset fra den store Cuerdale-skat på 40 kg. Den gives 4 linjer og et billede. Meget af det her nævnte kunne iøvrigt have

været med til at belyse de spørgsmål om bosættelsernes antal og art, der optager Lund så dybt.

Den bemærkelsesværdigt manglende sans for arkæologi giver sig også udslag i, at målestok mangler på så godt som alle genstandsfotos, incl. mønter, og da disse som regel er gengivet i over naturlig størrelse, får læseren et ganske forkert indtryk af størrelser. F.eks. har et par sceattas fundet i Ribe en diameter på godt 4,5 cm i bogen. De ser ud som vældige sølvstykker men er bittesmå. Ders diameter er ca. 1,2 cm og de vejer under 1 g. Med lidt omtanke kunne man også have fundet et bedre sværd til forsiden end det valgte fra Hedeby, som er frankisk. F.eks. pragtsværdet fra Dybäck i Skåne, som meget vel kan have tilhørt en af Svend Tveskægs eller Knud den Stores mænd. For fæstet er formentlig fremstillet i England omkring år 1000, og mundblikket fra den nu forsvundne skede er skandinavisk.

Desværre giver bogen altså ikke et samlet billede af vikingerne/skandinaverne i England og deres betydning der. Den er skrevet af en historiker med stort H. Men i forhold til hovedtitlen *de hærger og de brænder* får man, hvad der loves. For det er næsten udelukkende skriftlige kilder, som siger noget om dét. Og de er brugt til en god og spændende fremstilling af militære, organistoriske og magtpolitiske forhold og det officielle Englands reaktion på vikingerne. Her får vi også en fortrinlig formidling af nye forskningsresultater og den aktuelle diskussion.

Else Roesdahl

Jørgen Steen Jensen, Kirsten Bendixen, Niels-Knud Liebgott og Fritze Lindahl under medvirken af Keld Grindler-Hansen og Gert Posselt: *Danmarks middelalderlige skattefund c. 1050-c. 1550*. Del 1. Indledning. Fundkatalog c. 1050-c. 1241. Del 2.